

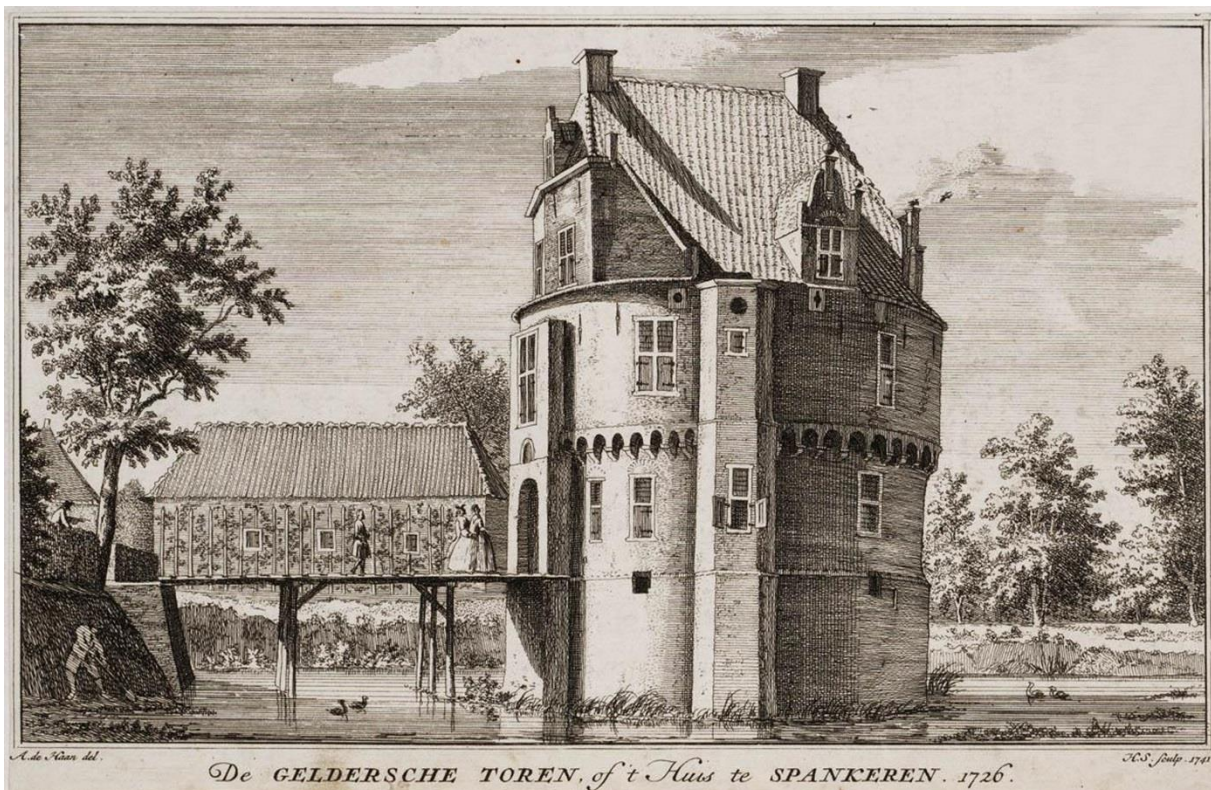
Proces van 15 augustus 1681 tegen de broers Valenus en Herman van Delen inzake de doodslag op de veerman/waard van Rheden, Hendrick Stevens¹

Vooraf:

Het is vrijdag 29 juli 1681, een snikhete zomerdag. Een gezelschap van edellieden is op reis van Arnhem naar Dieren. Onderweg komen ze langs Rheden, gelegen aan de IJssel. Daar besluiten de jongemannen om een verkoelende duik in het water van de IJssel te maken.

Het zijn jonker Herman van Delen en zijn jongere broer jonker Valenus met een knecht. Ze zijn op weg om het op 28 mei 1681 door Valenus verkochte land, de helft van De Groote Weert² te Spankeren, dichtbij Dieren te bekijken en af te palen. Valenus had zijn helft verkocht, Herman behield zijn helft. Er moest dus een nieuwe grens worden aangegeven.

De broers zijn opgegroeid in Arnhem. Hun ouders, Karel van Delen en Margaretha (Maria) Swaen zijn al overleden. Deze ouders bezaten destijds kasteel De Geldersche Toren of 't Huis te Spankeren, dat ze in 1654 verkochten aan zwager Wilt van Broeckhuijsen.

Herman moet ongeveer dertig oud zijn, zijn broer Valenus is ongeveer 23 jaar. Het is 29 juli. Ruim een maand geleden was jonker Herman ook al in Rheden, getuige een aantekening in het trouwboek van Rheden³. In de kerk van Rheden werd in juni tot twee keer toe het aanstaande huwelijk afgekondigd tussen jonker Herman van Delen en het burgermeisje Hendersken Everts Belder. Er staat bij "op haar verzoek". Ook wordt vermeld dat Hendersken een jongedochter is, dat wil zeggen dat ze niet eerder gehuwd is. Voordat de verplichte derde afkondiging plaatsvindt, wordt deze op order van het Hof van Gelre en Zutphen te Arnhem afgeblazen. Waarom?

Zeker is dat de jonge Hendersken een maand of twee zwanger is. Een gedwongen huwelijk dus. Maar misschien erkent Herman het vaderschap niet en heeft hij dat aangevochten bij het genoemde hof.

¹ Gelders Archief, Toegang 0124 Inv.nr. 4551: processtukken.

² Gelders Archief toegang 2003 inv.nr. 516

³ Gelders Archief, toeg. 0176 inv.nr. 1357 Trouwboek Rheden.

Het huwelijk gaat in ieder geval niet door en daar zit Hendersken dan met een zwangerschap en zonder echtgenoot. Trouwens, de inschrijving vermeldt eigenlijk een verkeerde naam, want het meisje heet, zo lezen we later in een andere bron, Hendrickske. Haar zuster heet wel Hendersken en zij is de vrouw van de waard van het veerhuis in Rheden.

joncker Jheremias van Daelen, jonc. met
Hendersken Everts N. ed. j. d. hebben in de
maand van june twee gebodes in onse
kerk op haan verfoek gehad. het derde is
door onse van t'stoff blijven sterven.

Verhoor van 30 juli 1681 van Herman en Valenus van Delen op de St. Janspoort te Arnhem

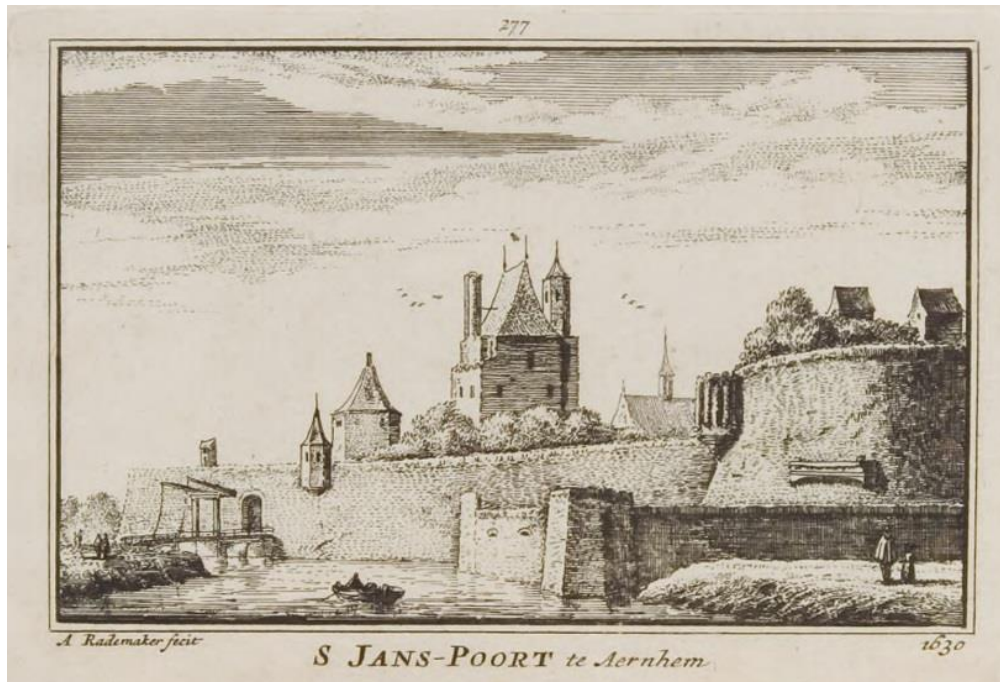
De St. Janspoort te Arnhem is de gevangenis, waar beide broers Van Delen gevangen zitten, sinds hun arrestatie op 29 juli 1681.

Herman verklaart dat hij gisterenmorgen (vrijdag 29 juli 1681) met zijn broer Valenus van Arnhem naar Rheden is gegaan. In de namiddag hebben ze in de IJssel gebaad, maar ze werden door regen overvallen. Ze zijn toen naar het huis van de veerman, Hendrick Stevens, gegaan en hebben een brandewijn gedronken. Het was tussen drie en vier uur in de middag. Valenus en zijn vriend, Johannes Mostert, kwamen als eersten in het veerhuis. Herman enige tijd later.

Onder het drinken had Herman tegen de vrouw van de waard/veerman gezegd: "Hendersken, ik breng u een brandewijn". Zij antwoordde toen: "Ik wil niet met een schelm drinken".

Herman had toen gezegd: "Als u mij voor een schelm houdt, houd ik u voor een karonje [=boosaardige vrouw]." Daarop viel Hendersken hem aan. Herman verweerde zich en toen kwam Henderskens man met een draagstok binnen en viel hem aan. Herman pakte zijn degen en verweerde zich, zonder te weten wie of wat hij stak en of hij de dodelijke steek had gebracht. Herman verklaart wel dat of hij of zijn broer de dodelijke steek gaf.

Valenus verklaart nagenoeg hetzelfde. Hij vertelt dat een derde man, genaamd Johannes Mostert, erbij was. Hij vertelt er nog bij dat Hendersken, de vrouw van de waard, zijn broer Herman met een stoel onderuit sloeg en dat Herman de vrouw, nadat hij was opgestaan, met de degen had geslagen. Dat toen haar man met een gavel en een knecht met een stok binnen kwamen. Valenus had toen de punt van de gavel [=hooivork met één tand] gepakt en omgedraaid en was de kamer uitgegaan. Toen hij later zag dat zijn broer geslagen en gestoten werd, is hij met de degen in de hand terug gegaan de kamer in en heeft hij de persoon die zijn broer belaagde van achteren gestoken. Hij voelde dat hij iemand raakte, maar wist niet wie het was.

Direct na de vechtpartij worden Herman en Valenus van Delen opgepakt en naar de scholtis van Rheden, Zeger van Arnhem, gebracht.

Verhoor van 30 juli 1681 van getuige Johannis Mostert

Getuige Johannis Mostert, 20 jaar oud, verklaart dat hij met Herman en Valenus van Delen van Arnhem naar Dieren ging om enig land te laten afpalen in drie delen. Bij Rheden bij de herberg bij de put, een hoog huis, gekomen werden ze door een ander gezelschap verzocht om mee te gaan zwemmen. Herman van Delen had toen gezegd, dat ze beter naar de overzijde van de IJssel konden varen, omdat ze niet capabel waren om in de diepte te zwemmen. Mostert verklaart dat ze na het zwemmen wat gingen drinken in het veerhuis. Herman bood de waardin brandewijn aan. Zij zou gezegd hebben: "Ik drink geen brandewijn op de dag". Toen viel er een zware donderslag. Mostert zei toen: "Het is zwaar weer". Herman antwoordde: "Of het dondert of weerlicht, dat is mij even. Het is Onze Lieve Heere weder." De waardin zei toen: "De duivel zit u al op beide oren. Hij zal u wel haast weg hebben."

Johannis Mostert had toen gezegd: "Kom, jonkers, laten we gaan." Herman had geantwoord: "Ik wil eerst een glas mol drinken." Hij verzocht de waardin dat zij zou tappen. Herman bood toen zijn glas mollen aan de waardin aan. Zij zei: "Ik drink niet met zulk volk als u bent, zo'n schelm als u." Van Delen had toen gezegd: "U bent een karonje".

De waardin heeft Herman toen verschillende malen voor schelm uitgescholden. Van Delen zei: "U bent een karonje in uw hart." De waardin zei: "U bent een schelm en een schandvlek van ons geslacht. U gaat nu de kamer uit of men zal u wat anders leren."

Van Delen bleef terug schelden. De waardin is toen opgestaan en heeft Van Delen de stoel onder 't lijf vandaan getrokken en Van Delen rondom gestoten of geduwd. Van Delen stond op en gaf de waardin met zijn degen vier of vijf slagen. Johannis Mostert is er toen tussen gelopen en heeft de degen van Herman afgepakt en gezegd: "Jonker, wat begint u? Berg uw degen op en laten we gaan."

De waardin heeft toen geroepen: "Moord, moord!" Toen kwamen de waard en zijn knecht met een gavel en een stok in de hand. De waardin pakte toen hem, Mostert, bij de hand en zei tegen haar man: "Doet deze geen kwaad want hij heeft geen schuld", en bracht hem buiten het huis. Ook jonker Valenus was het huis uit gevlucht en stond met Mostert aan de deur. Daarna ging Valenus weer het huis in met de degen in de schede. Even later kwam hij terug met de degen in de schede en alleen zijn hand aan het gevest. Valenus liep vervolgens langs de IJssel. Toen kwam de waard naar buiten met de knecht en enige boeren en riep: "Houd de schelm!" Mostert zag dat de waard gewond was en even later ter aarde viel.

Verhoor van Hans Kelderman op 1 augustus 1681

Hans Kelderman, 31 jaar oud, was met een ruiter, Berent Tiessinck, gelogeerd in het veerhuis. Toen zij de waardin haar rouw hoorden beklagen, had zij gezegd dat zij de enige oorzaak was van haar mans dood, omdat zij niet zo had moeten schelden. Ook had ze gezegd dat zij kracht genoeg had gehad om Van Delen zelf de nek te breken. En dat zij niet wist welke van de jonkers Van Delen haar man had gestoken.

Verhoor voor schepen Engelen en [stads-]raden Noeij en Hell op 4 augustus 1681

Jonker Herman van Delen is voorgebracht en heeft verklaard dat de waardin het eerst begon met schelden. Ook dat hij de knecht van de waard niet vast kon houden en daarom steek op steek had toegebracht. De knecht had een gavel in de hand. Herman was in de keuken terug gedrongen tot

onder de schoorsteen en heeft zich daar verdedigd en de knecht gestoken, terwijl hij hem bij de arm vast had. Daarna is hij door het volk terug gedrongen in het kleine kamertje. Herman vertelt dat hij zonder kwade bedoelingen in Rheden was gekomen. Hij weet niet of hij de waard gestoken heeft. Wel heeft hij de knecht gestoken.

Valenus zit ook gevangen op de St. Janspoort in Arnhem en is voorgebracht voor de schepen en de raden. Hij verklaart dat hij, toen hij de eerste keer uit de keuken kwam, zijn degen niet had getrokken. De waard is hem wel gevolgd met zijn gavel. Daarop is Valenus naar buiten gevlucht. Later ging hij weer naar binnen, de waard achterna, met zijn degen getrokken. Hij is de waard de keuken in gevolgd en heeft hem daar van achteren met zijn degen een steek gegeven. De waard viel hem aan en kwam hem achterna tot buiten de deur en riep: "Houd de schelm!" Valenus dacht de waard in de arm gestoken te hebben, om zijn broer los te krijgen. Die stond namelijk onder de schoorsteen van de keuken. Valenus verklaart ook nog niet dronken geweest te zijn. Hij heeft niet gezien dat zijn broer de knecht gestoken heeft, maar wel dat de knecht zijn broer sloeg.

Verhoor voor burgemeesteren, schepenen en raad van de stad Arnhem op 6 augustus 1681

Willemken Hermsen, huisvrouw van Thijmen Brant, oud omtrent in de vijftig jaar en op last van Dr. Swaen gearresteerd, verklaart dat ze na het ongeluk bij het veerhuis was gekomen en uit de mond van de vrouw van de waard had gehoord, dat ze klagende zei: "Och, ik heb het gedaan en ik ben de oorzaak van mijn mans dood." Willemken verklaart ook, dat de waardin had gezegd wat er gebeurd was. Ze vertelde dat de jonkers na het baden in de IJssel in het veerhuis waren gekomen en hadden gevraagd om brandewijn. Herman had gezegd: "Zuster, ik breng u er een." De waardin had gezegd: "Ik drink niet op de dag." Toen had Herman gezegd: "Tap eens een mol." Daarna had hij die aan de waardin aangeboden. De waardin had toen gezegd: "Ik drink niet met een schelm." Hij antwoordde daarop: "Ik houd u voor een karonje." Toen heeft de waardin hem op zijn bek geslagen en het tuig van de hals gerukt en de stoel onder het lijf weg getrokken waardoor Herman van Delen ter aarde is gestoten. Willemken verklaart ook dat de waardin in haar bijzijn had geroepen met opgestoken armen en haar handen ineen slaand riep: "Och, ik heb mijn man vermoord. Ik was sterk genoeg om de jonker de hals te breken." De jonker had ook nog tegen de waardin gezegd: "Ik sla u niet, laat uw man komen."

Verhoor van Abraham Abrahams op 1 en 8 augustus 1681

Op 1 augustus vindt er te Rheden een verhoor plaats van Abraham Abrahams, 35 jaar oud, door de scholtis van Rheden, Zeger van Arnhem. Op 8 augustus wordt dat in Arnhem herhaald door de gerichtslieden Jacob Coenderts, Berndt Egberts en Steven Jansen. Abraham meldt dat hij op 30 juli van het jaar 1681 jonker Herman van Delen en zijn broer Valenus, na hun arrestatie, van Rheden naar Arnhem heeft gebracht op een wagen. Hij verklaart gehoord te hebben dat Herman van Delen heeft gezegd dat hij de waard Hendrick Stevens nooit bedreigd had. Ook had Hendrick Stevens hem nooit een strobreed in de weg gelegd. Wel gaf Herman aan dat hij Willem Belder verschillende malen bedreigd had en dat hij dat niet verborgen hield. Hermans woorden waren: "Wat ik op mijn hart heb, dat moet eruit, dat houd ik niet verborgen." Zeger van Arnhem, scholtis van Rheden, ondertekent het verslag.

Het lijkt erop dat Herman van Delen een driftige aard had. Genoemde Willem Belder was de broer van de door Herman zwanger gemaakte Hendrickske of Hendersken Belder. Het bezoek aan het veerhuis van die 29^e juli lijkt niet zo toevallig meer...

Verhoor voor raadsheren Noeij en Hell en schepen Engelen op 10 en 12 augustus 1681

Jan Entinck, de 28-jarige knecht van de waard, verklaart dat hij met zijn baas, Hendrick Stevens, op de deel bezig was boekweit schoon te maken en dat hij de waardin niet heeft horen roepen. De meid, Wobbeken Huijberts, heeft haar baas, de waard geroepen, waarop de waard hem riep op het moment dat de twee jonkers Van Delen hun degen hadden getrokken. Toen hij, de knecht, binnenkwam, zag hij de jongste jonker Van Delen, Valenus, met de degen in de hand naar buiten gaan, gevolgd door de waard met de gavel. Hij, de knecht, dreef de oudste Van Delen, Herman, met een draagboom terug tot onder de schoorsteen in de keuken. Even daarvoor had hij jonker Herman al met de draagboom op het lijf gestoten. Herman stootte bij het achteruit gaan tot onder de schoorsteen een tafel omver. Aan die tafel zaten Arndt Stevens, de 60-jarige onderscholt van Ede, Hermen Everts, de 41-jarige kerkmeester van Rheden en Engel Hagen bier te drinken. Het bier viel hen over het lijf en hun papieren werden nat. In het tumult kreeg hij, de knecht, een steek. Hij zag niet van wie. Hij werd in beide armen gestoken en in zijn rechter zij. Jonker Herman greep de draagboom. De waardin schijnt tijdens deze worsteling Herman van Delen het haar uit zijn hoofd te hebben getrokken. De waard kwam toen met een eentandige gavel de keuken in om hem te ontzetten. Hij, de knecht, kon uit de keuken naar buiten vluchten en vond jonker Valenus bij het hek. Hij, de knecht, pakte toen een tuinstaak en ging ermee naar binnen. Hij zag vanaf de voordeur jonker Herman in het kleine keukentje springen. Hij kwam de waard tegen die hem riep: "Oh Jan, ik ben gespietst, ik heb genoeg. Daar is de gavel, houd hem daar in de keuken zolang je kunt. Goede nacht tot in der eeuwigheid." Toen stortte de waard voor de deur ter aarde.

Herman van Delen wilde uit het keukenraam klimmen, maar hij, de knecht, heeft hem dat met de gavel belet. Herman heeft toen zijn borst ontbloot en vroeg hem om dan maar door te steken, waarop de knecht zei: "Daar mag de beul zijn geld aan verdienen." Toen gaf jonker Herman zijn mes en degen af en gaf zich over. De knecht sloot jonker Herman op in de keuken en vergrendelde de deur. Van buiten belette hij Herman met de gavel van zijn baas om via het raam te vluchten.

De knecht meldt nog dat hij niet bedacht heeft om Herman om te brengen. Hij verklaart zelf nooit een kwaad woord met de jonkers gehad te hebben. Maar zijn baas, de waard, zou voorleden Pinksteren, dat was zondag 25 mei 1681, enige woorden met Van Delen gehad hebben. De knecht wordt gevraagd of dit niet allemaal gebeurd is omdat jonker Van Delen de waardins zuster niet trouwen wilde. Deze zwangere zuster was in het veerhuis boven in een kamertje toen dit alles gebeurde. De knecht weet hier geen antwoord op.

Deze zuster van de waardin was een zekere Hendrickske Belder. Foutief wordt ze in de ondertrouwinschrijving Hendersken genoemd. Hier zouden we wel eens het motief voor deze ongelukkige doodslag kunnen hebben: een boze waard en waardin, omdat de vermeende veroorzaker van de zwangerschap van hun (schoon-)zus hier zomaar het veerhuis binnenkomt en stennis schopt. En een uitdagende en agressieve Herman van Delen, die bewust de confrontatie zoekt in het veerhuis.

Verhoor getuige Johan Verlee op 11 augustus 1681

Op 11 augustus 1681 wordt de 41-jarige Johan Verlee in Arnhem verhoord door consul Harscamp. Hij is Gardiaan (hoofd van een gilde) van het gilde van St. Joosten of Heeren Doelen in Arnhem. Op 28 juli is hij nog bij zijn gilde geweest, in de Heeren Doelen in de Langestraat. Daar trof hij jonker Herman van Delen. Hij zag dat Van Delen de klerk van secretaris Harn, Herman genaamd, bij de mouw pakte en hem toevoegde: "Hoe kom jij, donderse bok, hier?" Daarop sprak de klerk: "Wat zeg je me nou?" Van Delen antwoordde daarop: "Jij bent Herman en alle bokken heten Herman." Ook verklaart Johan Verlee gehoord te hebben dat voornoemde Herman de klerk te zelve tijd tegen jonker Van Delen zei: "Ik ga morgen naar Doesburg." Van Delen antwoordde daarop: "Ik wil morgen ook naar Rheden gaan en dan willen we het daar eens opschieten," of dergelijke woorden. Verlee wist niet wat Van Delen daarmee bedoelde.

Het lijkt er dus op dat jonker Herman van Delen een vooropgezet plan had om stennis te schoppen in het veerhuis.

Pleit van Dr. Johan Swaen, oom en bloedmombler van Valenus en Herman van Delen

Dr. Johan Swaen, een broer van de moeder van Herman en Valenus van Delen, pleit in een brief van 12 augustus 1681 bij het Hof van Gelderland voor het welzijn van zijn neven. Hij haalt als jurisprudentie diverse oude rechtszaken aan.

Op 13 augustus 1681 schrijft Swaen, mede uit naam van vrienden van vaderszijde, nog een brief aan het Hof met verzoek om uitstel van deze zaak. Hij roept ook op om de vader van het slachtoffer, Steven Peters, als getuige op te roepen.

Johan Swaen schrijft een derde brief aan het Hof op 15 augustus 1681. Swaen voert aan dat het dode lichaam van het slachtoffer niet door doctoren en een chirurgijn is onderzocht, ten overstaan van de richter. Er is niet goed onderzocht of het slachtoffer is overleden aan de ene steek van Valenus van Delen of dat hij misschien ook al meer steken van Herman van Delen had gehad. Of misschien wel onvoorzien van zijn eigen knecht een stoot of slag van diens stok heeft gehad. Dus: het is onzeker of de waard is gestorven aan de wond die is toegebracht door Valenus. Bovendien, de vrouw van de waard begon met schelden en met geweld en later ook haar man en de knecht.

Als Valenus toch blijkbaar de dodelijke steek gegeven heeft, dan kan vermeld worden dat hij geen intentie had om de waard om te brengen, maar alleen maar zijn broer wilde ontzetten. Anders was zijn broer zeker door de waard doodgestoken of door de knecht dood geslagen. Bovendien, Valenus was al uit het huis gevlucht. Hij keerde terug in de herberg puur en alleen om zijn broer te redden. Dr. Swaen pleit om niets overhaast te doen en eerst de zaak nog eens te onderzoeken.

Op 15 augustus 1681 volgt echter al de uitspraak van de rechters in Arnhem in deze zaak.⁴ Allereerst is Valenus aan de beurt. Er staat vermeld dat hij heeft bekend "buiten banden ende pijn". Dat wil zeggen, dat hij niet gemarteld is. De bekentenis van Valenus, zoals hierboven omschreven, wordt in het kort samengevat. Er wordt nog expliciet vermeld dat Valenus niet dronken was. De chirurgijn heeft onderzocht en bevestigd dat de waard aan één steek, namelijk die van Valenus, is gestorven. Valenus wordt ter dood veroordeeld. De straf zal worden voltrokken door de scherprechter met het zwaard: onthoofding dus.

Valenus was dan wel de moordenaar, maar Herman was de eigenlijke schuldige. Dat vonden de rechters ook. Ze schetsen zijn "vorige kwade leven en menigvuldig gepleegde fouten en misdaden". Herman wordt veroordeeld tot een "eeuwige gevangenisstraf". Herman zegt nog dat hij wenste dat de veermansknecht dood was. En als hij vrij kwam, zou hij hem zeker doden. Een onverbeterlijke driftkop dus.

Dan gebeurt echter het ongelooflijke: Valenus ontsnapt uit de Arnhemse gevangenis!

Op 23 augustus 1681⁵ vaardigt het Hof van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen een plakkaat uit met de volgende informatie: In de nacht van 21 op 22 augustus 1681 hebben enkele kwaadwillige mensen de Sint Janspoort met een zeer lange ladder beklommen. Aan die lange ladder was nog een kleine ladder gebonden. Zo kwamen ze helemaal boven voor de cel waarin Valenus van Delen was opgesloten. Vermeld wordt dat hij Hendrick Stevens, de waard van Rheden, met zijn degen van achteren heeft dood gestoken. Ook wordt vermeld dat de knecht van de waard met drie wonden ernstig verwond was. De mannen breken met een bijl of beitel de deur en het slot open. Zo helpen ze

---

⁴ Gelders Archief toeg. 0124, inv.nr. 4506-0102

⁵ Gelders Archief, toeg. 0124 inv.nr. 27

Valenus te ontvluchten. Er wordt een beloning uitgelooft van 200 ducatonen voor degene die Valenus of zijn helpers weet aan te brengen. En om een en ander nog extra kracht bij te zetten, wordt vermeld dat als deze verklikker toevallig een van de helpers is, hij niet gestraft zal worden!⁶

In de archieven is echter niets meer te vinden over Valenus, wat doet vermoeden dat hij naar het buitenland is gevlucht.⁷

Dat het leven in de cel in de St. Janspoort in Arnhem voor Herman onaangenaam moet zijn geweest, blijkt uit een verzoek van zijn vrienden.⁸ Zij hebben bij de heer Van Rosendael, richter van Arnhem en Veluwezoom, pogingen in het werk gesteld om zijn resterende leven wat draaglijker te maken. In de vergadering van het Hof van 29 september 1681 worden hun wensen besproken. Het Hof laat de vrienden aanzeggen dat ze binnen drie dagen een andere en verzekerde plaats moeten hebben, die tevens geschikt is voor de verpleging van Herman. Over de kosten zal nader gesproken kunnen worden.

Het volgende voorjaar, op 28 maart 1682, behandelt het Hof opnieuw een verzoek van vrienden en bloedverwanten van Herman.⁹ Men heeft blijkbaar geen meer geschikte plaats dan de cel op de St. Janspoort, waar de veroordeelde tot nog toe was gedetineerd, weten aan te wijzen. Zij verzoeken nu om Herman gratie te verlenen om zich naar het buitenland te begeven. Zij willen borg staan voor Herman en de betaling van de cipiërs voor hun rekening nemen. Ze zullen Herman zo ver wegsturen dat hij niet zal kunnen terugkeren naar dit vorstendom en graafschap. Doet hij dat wel, dan zal hij ter dood gebracht mogen worden.

De gevangenis blijkt in slechte staat te zijn, mede door het oorlogsgeweld door de Fransen, in het rampjaar 1672. De vrienden bieden aan om desnoods de keuken van de cipiër, de plek waar de gevangenen worden verhoord en gepijnigd, op te laten knappen, zodat het als gevangenis dienst kan doen.¹⁰

Hoe het verder gaat?

De zwangere en ongehuwde Hendrickske Belder bevalt eind januari 1682 van een gezonde zoon, Evert. Hij wordt op 1 februari 1682 als Evert van Delen gedoopt in Nijmegen¹¹ als kind van Herman van Delen en Hendrickske Everts [Belder]. Als doopgetuigen worden genoemd: haar broers Bernt en Willem Everts (Belder) en Willems echtgenote Engeltje Hermansz.

1682
den 1 Februar.
Hendrick Everts
Herman van Delen
Hendrickske Everts
Evert
Bernt Everts.
Willem Everts.
Engeltje Hermansz.

Of de vader, Herman van Delen, erbij is geweest is hoogst twijfelachtig. Die zat nog gevangen in de st. Janspoort in Arnhem. Dat de doop in Nijmegen en niet in Rheden plaats heeft, kan te maken hebben met de schande van dit bastaardkind van een misdadiger! Of... zou Hendrickske het kind hebben moeten afstaan aan de familie Van Delen? Dat is erg onwaarschijnlijk, want zoveel naaste

⁶ Groot Gelders Placaet-boeck ..., door W. van Loon, eerste deel, Nijmegen 1701.

⁷ Mededelingen van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal nr. 34, augustus 1966

⁸ Gelders Archief, toeg. 0124, inv.nr. 27

⁹ Gelders Archief, toeg. 0124 inv.nr. 27

¹⁰ Mededelingen van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal, nr. 33 juni 1966

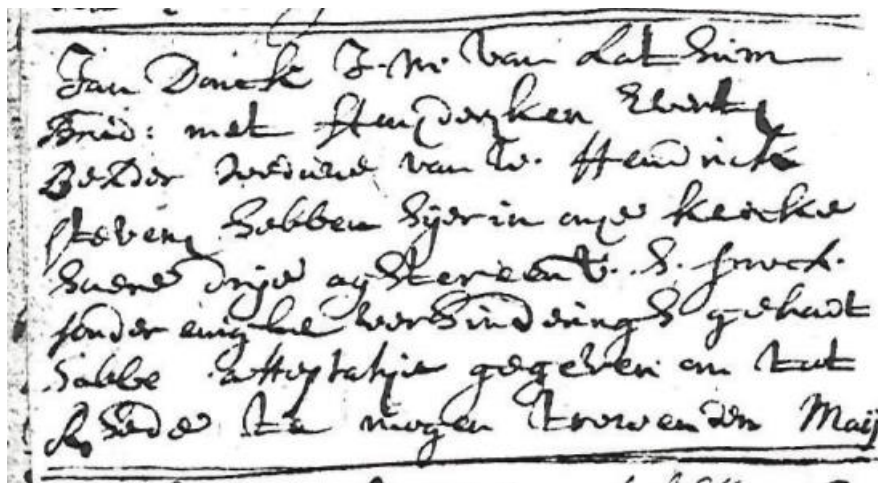
¹¹ Gelders Archief, toeg. 0176 inv.nr. 1166 Doopboek Nijmegen.

familie hadden Herman en Valenus niet meer. Van vaderszijde leefde er geen oom of tante meer. Van moederszijde was er de al genoemde oom Johan Swaen, de advocaat. Geen enkele bron maakt verder melding van deze bastaard, Evert van Delen.

De weduwe van de vermoorde veerman, Hendersken, blijft niet lang treuren, want al binnen een jaar, op 28 mei 1682, hertrouwt ze in Rheden met Jan Donk¹² uit Lathum. Het trouwboek vermeldt twee zaken: dat Jan is geboren op 30 januari 1659 en nu dus 23 jaar oud is en dat Hendersken weduwe is van Hendrik Stevens.

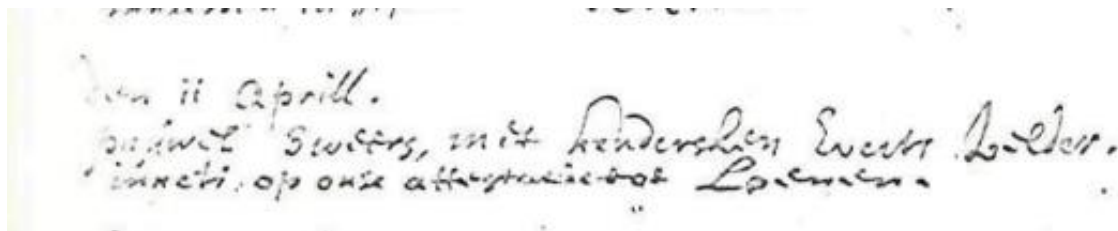
Het huwelijk met Jan Donk levert vier kinderen op, die allen in Rheden worden gedoopt. De laatste is een Evert, gedoopt op 21 oktober 1689¹³. Hendersken overlijdt jong, rond het jaar 1691, want Jan Donk hertrouwt te Rheden op 13 december 1691 met ene Hermina Sweers.

Handwritten Dutch text from a marriage record. The text is written in a cursive script and reads: 'Jan Donck J. m. van Lathum / Bruid: met Henderken Evert / Belder weduwe van W. Hendrick / Hoben Sabben Syer in nye kercke / Suone Injel op Stervent. 8. f. w. ch. / fonder enige herindringd gebast / Salbe. Attestatie gegeven en Act / B. Sedo. De. nuyen. Trouwen den Maij'.

0176 35 Trouwboek Bahr en Lathum 7 mei 1682

Op 11 april 1686 trouwt ene Hendersken Belder met Pauwel Sweers. Zou dit onze Hendrickske zijn, de moeder van de kleine Evert van Delen?¹⁴

Handwritten Dutch text from a marriage record. The text is written in a cursive script and reads: 'den 11 April. / Pauwel Sweers, mit Hendersken Evert Belder. / In Acti. op onze attestatie-boek Lathum.'

Van Valenus en Herman van Delen ontbreekt in de archieven verder elk spoor. Valenus is na zijn ontsnapping zeer waarschijnlijk het land ontvlucht en nooit meer teruggekeerd. Herman van Delen schijnt op de beloofde borgtocht van zijn vrienden vrijgelaten te zijn en werd naar het buitenland verbannen. Beide broers zijn in het buitenland overleden, meldt een bron.¹⁵

Door Paul Bouw, april 2016

¹² Gelders Archief, toeg. 0176 inv.nr. 1357 Trouwboek Rheden.

¹³ Gelders Archief, toeg. 0176 inv.nr. 1355 Doopboek Rheden.

¹⁴ Gelders Archief, toeg. 0176 inv.nr. 1357 Trouwboek Rheden

¹⁵ Groot Algemeen Historisch, Geografisch, Genealogisch en Oordeelkundig Woordenboek... door David van Hoogstraten en Jan Lodewyk Schuer, tiende deel